

DİJİTAL VARLIKLAR VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Hayrettin Usul

Prof. Dr., İzmir Katip Çelebi Üniversitesi, e-mail: hayrettin.usul@ikcu.edu.tr

Öz

Hızla gelişen dijital piyasalar sonucu ortaya çıkan yeni dijital ürünler hiç şüphesiz en çok etki-lediği sektörlerin başında finansal sektörler gelmektedir. Özellikle muhasebe bilgi sisteminin bu ürünleri tanımlamaları, yorumlamaları ve kayıt altına almaları ciddi bir sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Şu anda kullanılan muhasebe bilgi sistemi ne yazık ki; bu tür ürünlerin piyasada alınıp, satılması ve varlık olarak kullanılması, sistemin kullanmış olduğu araçların yetersizliğini ortaya koymaktadır. Çünkü bu ürünler; bir değişim aracı olarak, blok zinciri tabanlı mal veya hizmetlere erişim sağlamak ve bu alanda faaliyetler geliştiren bir kuruluş için finansman sağlamanın bir yolu olarak da dahil olmak üzere çeşitli amaçlar için kullanılmaktadır. Dijital varlık olarak tanımladığımız bu ürünlerin kayıt altına alınması bir sorun olarak karşımıza çıkmasının nedeni ise; mevcut standartların yorum yoluyla çözümü kabul etmesidir. Oysa aşağıda yapılan çalışmada görüleceği üzere; bu tür varlıklar yoruma konu olamayacak şekilde birbirinden farklılık göstermektedir. Çalışmada bu farklılıklar dikkate alınarak, bu varlıkların muhasebeleştirilmesi örnekler yardımıyla anlatılmaya çalışılmıştır. Bu çalışmanın hazırlanmasında; kaynakçada da görüleceği üzere dört büyük muhasebe kuruluşunun yanı sıra, düzenleyici otoritelerin, bu ürünlere karşı yaklaşımları incelenmiş ve geniş bir perspektiften yorumlanmıştır.

Anahtar kelimeler: Dijital varlık, kripto varlıklar, muhasebeleştirme

Citation/Atf: USUL, H. (2024). DİJİTAL VARLIKLAR VE MUHASEBELEŞTİRİLMESİ. İZMİR SERBEST MUHASEBECİ MALİ MÜŞAVİRLER DAYANIŞMA DERGİSİ. 7(2): 213-226, DOI: 10.69599/izd.2549

Corresponding Author/ Sorumlu Yazar:
Hayrettin Usul
E-mail: hayrettin.usul@ikcu.edu.tr

Bu çalışma, Creative Commons Atif 4.0 Uluslararası Lisansı ile lisanslanmıştır.
This work is licensed under a Creative Commons Attribution 4.0 International License.

Abstract

Rapidly developing digital markets and emerging new digital products undoubtedly affect the financial sectors the most. Especially the identification, interpretation and recording of these products by the accounting information system is a serious problem. The fact that these products are bought, sold and used as assets in the market reveals the inadequacy of the tools used by accounting information systems. Because these products are used for a variety of purposes, including as a medium of exchange, to provide access to blockchain-based goods or services, and as a way to provide financing for an organisation developing activities in this area. The reason why the registration of these products, which we define as digital assets, is a problem is that the existing standards accept the solution through interpretation. However, as will be seen in the following study, these types of assets differ from each other. In the study, taking these differences into consideration, the accounting of these assets is tried to be explained with the help of examples. In the preparation of this study, as can be seen in the bibliography, the approaches of the four major accounting organisations as well as the regulatory authorities to these products have been examined and interpreted from a broad perspective.

Keywords: Digital asset, crypto assets, accounting

1. GİRİŞ

Bilgi teknolojilerindeki hızlı değişimin sonucu, özellikle Blockchain teknolojisinin finansal alanda aktif olarak kullanılması yeni dijital varlıkların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ortaya çıkan bu varlıklar beraberinde kendi türevlerini de yaratmaya başlamışlardır. Bu durum, muhasebe uygulamaları açısından bir sorunu da beraberinden getirmiştir. Bu sorun ise; bu varlıkların kayıt altına alınması, değerlemelerinin yapılması ve sunumu olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bunun nedeni ise; dijital varlıkların Uluslararası Finansal Raporlama Standartları (IFRS) çerçevesinde, muhasebeleştirilmesine ilişkin ayrıntılı rehberlik veya gereklilikler sağlayan belirli bir standartın bulunmamasıdır. Mevcut IFRS çerçevesinin farklı yorumları ve uygulamaları, özel bir rehberin bulunmaması nedeniyle, tarihsel olarak dijital varlıkların farklı şekilde muhasebeleştirilmesine yol açmıştır. Bu durum, muhasebe bilgi sisteminin çıktısı olan finansal raporların karşılaştırılmasında problemlere yol açmaktadır.

Şu anda mevcut olan standartlar bu sorunu yorum çözmeye çalışılmaktadır. TMS 8,

bir muhasebe olgusu karşısında bu olguyla ilgili özel bir standart bulunmaması durumunda; işletme yönetiminin finansal tablo hazırlama amaçları için ilgili ve güvenilir bilgilerle sonuçlanacak bir muhasebe politikası geliştirmek ve uygulamak amacıyla kendi yargılarını uygulaması gerektiğini belirtmektedir.

Diğer taraftan; muhasebe teorisine dayalı olarak kripto para yatırımlarının muhasebe işlemlerini belirlemek için, Finansal Raporlamaya İlişkin Kavramsal Çerçeveye bakmak gerekmektedir. Bu çerçevede; tanımlar, muhasebeleştirme kriterleri ve ölçüm esasları dikkate alınmalıdır. Kavramsal çerçeve bir varlığı “ Geçmişteki olayların bir sonucu olarak işletme tarafından kontrol edilen mevcut bir ekonomik kaynak” olarak tanımlamaktadır. Kripto varlık birimlerini elinde bulunduran bir işletmeyle ilgili olarak geçmiş olay şartı, işletmenin kripto varlık birimlerini satın almış olmasıyla karşılanmaktadır. İşletme, dijital varlık birimini ne zaman satacağına karar verme gücünü elinde bulunduracağından, işletmenin kaynağı kontrol ettiği söylenebilir. İşletmenin daha sonra kripto varlıkları satması halinde, bu durum işletme için gelecekteki ekonomik

faedaların beklentisi ile sonuçlanacaktır. Bu tanım, kripto varlık birimlerinin bir varlık olduğu konusunda fikir birliğine varılan IFRS tartişma grubu toplantısı tarafından desteklenmiştir (IFRS 2018). Kripto varlıkların birimlerinin fiyatındaki artış veya azalılar, bunların bir varlık olarak sınıflandırılmasına bir engel teşkil etmemektedir (Klopper ve Diğerleri; 2023, 16)

Dijital varlıkların muhasebeleştirilmesi, amaç ve niyetlere ve de edinimlere bağlı olarak değişecektir. Bir varlık dijital varlık üreticisinin; dijital varlık alım ve satımını gerçekteştiren brokerler ile sadece dijital varlıkları spekülative veya yatırım amacıyla sahip olan işletmelerin muhasebe kayıtları birbirinden farklı olacaktır. Bu çalışmanın amaçı, dijital varlıklarını spekülative veya yatırım amacıyla edinen işletmelerin muhasebeleştirilmesinde tekdüzeliği sağlamaya yöneliktir. Bu nedenle; IFRS'nin yanı sıra IFAC tarafından oluşturulan IFRS yorum komitelerinin ve GAAP'ın açıklamaları ve de dört büyük muhasebe firmasının uygulamaları tarafımızdan incelenerek bu çalışma yapılmıştır.

2. DİJİTAL VARLIKLAR

Dijital varlıklar, bünyesinde çok sayıda dijital değerleri bünyesinde bulunduran bir kavram olarak karşımızı çıkmaktadır. Bunlar; birbirine bağlı ve karmaşık bir ekosistemin bir parçası olarak faaliyet göstermektedirler.

Dijital varlıklar; bir değişim aracı olarak, blok zinciri tabanlı mal veya hizmetlere erişim sağlamak ve bu alanda faaliyetler geliştiren bir kuruluş için ise finansman sağlamının bir yolu olarak da çeşitli amaçlar için kullanılır. Değerin elektronik temsilleridir ve karmaşık ve birbirine bağlı bir dijital ekosistemin parçası olarak faaliyet gösterirler.

Kriptografik varlıkların en yaygın olarak bilinen alt kümelerinden biri, esas olarak bir değişim aracı olarak kullanılan ve geleneksel para birimleriyle bazı özellikleri paylaşan kripto para birimleridir. Bunlar; kriptografik teknikleri ve dağıtılmış defter teknolojisini kullanan dijital varlıkların ortak bir alt

kümesidir ve piyasaları hızla gelişmektedir. şu anda en önde gelen kripto para birimlerinden ise ikisi Bitcoin ve Ether'dir.

Bunlar, genel olarak aşağıda verildiği gibidir (FASAB, 2021; pwc, 2019);

Coin: Her ne kadar para olarak tanımlamak olanaksız ise de bu varlıklar Bitcoin gibi blok zinciri teknolojisine dayalı dijital tokenler veya madeni değerlerdir. şu anda bir merkez bankasından bağımsız olarak çalışmalar ve bir değişim aracı olarak işlev görmeleri amaçlanmıştır. Değerini arz ve talebe bağlı olarak elde eder. Kriptografik teknikleri ve blok zinciri gibi dağıtılmış defter teknolojisini kullanan dijital varlıkların ortak bir alt kümesidir.

Kripto para: Alternatif bir ödeme aracı olarak tanıtılan bir kripto varlıktır.

Merkez Bankası Dijital Para Birimi: Merkez bankasının doğrudan yükümlülüğü olan ulusal hesap birimi cinsinden ifade edilen bir dijital para biçimidir. Bu nedenle, merkez bankası dijital para birimleri fiziksel nakit ile aynı amaçlara hizmet eden, devlet destekli paranın resmi dijital formları olarak kabul edilir.

İtibari Para: Bir devlet kurumu tarafından yasal ödeme aracı olarak çıkarılan ve desteklenen para birimidir. İtibari paranın değeri, bir değişim aracı olarak arz ve talepten ve onu destekleyen hükümetin istikrarından kaynaklanır. Bu, değerinin standardını belirleyen altın gibi somut bir emtia ile desteklenen paradan farklıdır.

Değiştirilemez Tokenler: Bunlar (NFT'ler) birbirleriyle değiştirilemeyen kripto varlıklardır. Her bir NFT benzersizdir ve genellikle görüntü dosyası gibi dijital bir nesneye işaretçi içerir. NFT'ler alıcıya bir olgudan yararlanma hakkı verir. Bunlar genellikle, bir fikri mülkiyet hakkı olarak karşımıza çıkar. NFT'ler alıcıya hak verdiği gibi, satıcıya da sorumluluklar yüklemektedir. Bu sorumluluklar, verilen mülkiyet hakkının takibi ve aynı mülkiyeti başkasına satmaması gibi. NFT'lerin kullanım alanları genellikle; dijital hakların satımı veya medyası, avatar li-

sansları, sanal ürünleri gibi alanlardır.

Stablecoins: Temel varlıklardan oluşan bir portföy tarafından desteklenen ve istikrarlı bir değişim değerine sahip olduğu iddia edilen kripto varlıklardır. Güvenlik belirteçleri, menkul kıymet tokenları, gayrimenkul veya bir şirketteki öz sermaye gibi başka bir varlıktaki mülkiyeti temsil eden dijital finansal araç biçimleridir. Stablecoinler, istikrar sağlayarak ve geleneksel finans ile kripto dünyası arasında bir köprü görevi görerek kripto para piyasasında çok önemli bir rol oynamaktadırlar. Şu anda 162 milyar doları aşan pazarın hızla büyümesi, stablecoinlere verilen değerlerin önemini ortaya koymaktadır. Özellikle; piyasa değerlerini bazı dış referanslara sabitlemeye çalışırlar, değişim aracı olarak değişken kripto paralardan daha kullanışlıdır. ABD doları gibi bir para birimine veya altın gibi bir emtianın fiyatına sabitlenebilirler ve rezerv varlıklarını teminat olarak tutarak veya arzı kontrol etmesi beklenen algoritmik formüller aracılığıyla fiyat istikrarını sağlarlar(Hayes. A.,2024).

Varlık Destekli Tokenler: Blok zinciri teknolojisine dayanan, fakat değerini blok zincirinde var olmayan bir şeyden alan, bunun yerine fiziksel bir varlığın (Örneğin, altın veya petrol gibi doğal kaynaklar) sahipliğini temsil eden dijital bir tokendir. Bunlar Değerini dayanak yaptığı varlığa göre belirlir.

Utility Tokenler: Kullanıcılara bir ürün veya hizmete erişim sağlayan, blok zinciri teknolojisine dayalı dijital tokenlerdir ve değerlerini bu haktan alırlar. Hizmet tokenleri, sahiplerine bir şirketin platformunda veya varlıklarında mülkiyet hakkı vermez ve sahipler arasında alınıp satılabilmelerine rağmen, öncelikle bir değişim aracı olarak kullanılmazlar. Değer, ihracının hizmet veya ürününe yönelik talepten elde edilir.

Menkul Kıymet Tokenleri: Doğası gereği geleneksel menkul kıymetlere benzeyen blok zinciri teknolojisine dayalı dijital tokenlerdir. Bir tüzel kişilikte ekonomik bir pay sağlayabilirler. Bazen isteğe bağlı veya zorunlu olabilen nakit veya başka bir finansal

varlık alma hakkı; bazen şirket kararlarında oy kullanma yeteneği ve/veya tüzel kişilikte kalan bir menfaat sağlayabilir.

3. DİJİTAL VARLIKLARIN SINIFLANDIRILMASI

Dijital varlıkların muhasebeleştirilmesi oldukça zor ve bu o kadar muhakeme istemektedir. Bu olgunun en büyük nedenleri ise, yukarıda ifade ettiğimiz gibi, dijital varlıkların muhasebeleştirilmesine yönelik özel bir standardın bulunmaması ve aynı zamanda da var olan standartların yenilenme hızı, dijital varlıkların gelişimine yetişememesidir. Dolayısıyla, bu tip varlıkların muhasebeleştirilmesinde dikkate alınması gereken en önemli husus; muhasebenin "Özün önceliği" ilkesidir. Aşağıda bu ilkeler açısından kripto varlıkların sınıflandırılması yapılmaya çalışılmıştır.

1.1. Nakit ve Benzerleri Açısından Sınıflandırılması

Nakit Açısından: TMS 32; bizlere; nakdin bir değişim aracı ve mal veya hizmetlerin fiyatlandırılmasında parasal birim olarak, tüm işlemlerin ölçüldüğü ve finansal tablolara alındığı ve temel olacak ölçüde kullanılmasının beklendiğini ifade etmektedir. Bu tanımlara göre; herhangi bir kripto varlığın bir işletmenin finansal tablolarındaki tüm kalemlerin ölçülmesi ve muhasebeleştirilmesi için uygun bir temel olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Ayrıca, kripto varlıkların bir değişim aracı olarak kullanıldığı işlemlerin hacmi şu anda oldukça düşüktür ve bazı kripto varlıklar bu aşamada hiç değişim aracı olarak kullanılmamaktadır. Dolayısıyla nakit olarak tanımlanması standartlara göre söz konusu değildir.

Nakit Benzerleri Açısından: Nakit benzerleri kavramı gerek 1 seri sıra N'lu Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliğinde ve gerekse Türkiye Finansal Raporlama Standartlarında (TMS1) tanımlanmıştır. Muhasebe Sistemi Genel Tebliğine göre hazır değerler kavramı; "Nakit olarak elde veya bankada bulunan varlıklar ile istenildiği zaman değer kaybına uğramadan paraya çevirme imkânı bulunan varlıkları (Menkul kıymetler hariç)

kapsar". Yine TMS açısından nakit benzerleri ise; bir varlığın elde edilme tarihinden itibaren üç veya daha kısa süreli vadeye sahip olduğunda normal olarak nakit benzeri olarak nitelendirilmektedir. TMS'nin bu hükümlerine göre bir muhasebe işleminin nakit benzeri olarak tanımlanabilmesi için aşağıdaki koşulları sağlaması gerekir. Bunlar;

- ✓ Elde edilme tarihinden itibaren en fazla 3 ay vadeli olmalıdır,
- ✓ Likiditesi yüksek ve kolayca nakde çevrilme yeteneği bulunmalıdır,
- ✓ Değerindeki değişim risk önemsiz olmalıdır ve,
- ✓ Yatırım veya diğer amaçlardan ziyade nakit yükümlülükleri için elde bulundurulmalıdır.
- Yukarıda yapılan açıklamalara uygun olarak; Merkez bankası dijital para birimleri dışında, dijital varlıklar itibari para olarak kabul edilmesi mümkün değildir. Kabul edilmeme nedenleri ise aşağıda maddeler halinde verilmeye çalışılmıştır;
- ✓ Bu varlıklar bir devlet kurumu tarafından ihraç edilmezler ve değerleri bir devlet kurumunun istikrarı ve kredi değerliliği ile desteklenmez. Ek olarak, merkez bankası dijital para birimleri dışındaki dijital varlıklar tipik olarak tüm parasal özelliklere sahip değildir. Yani, bir hesap birimi, değişim aracı veya değer deposu olarak etkili değildirler ve bu nedenle para olarak tanımlanamazlar,
- ✓ Kripto para birimleri yasal ödeme aracı değildir ve çoğunlukla herhangi bir hükümet veya devlet tarafından ihraç edilmez veya desteklenmez. Orta Afrika Cumhuriyeti ve El Salvador'un kullanması genel durumu değiştirmez. Kripto paralar şu anda doğrudan mal ve hizmetler için fiyat belirleme kapasitesine sahip değildir. Başka bir deyişle, kripto para birimleri bazı işlemlerin gerçekleştirilmesi için kabul edilebilir, ancak bir ekonomideki mal veya hizmetlerin fiyatlarının belirlenmesiyle doğrudan ilgisi yoktur.

✓ MSGT göre; bir varlığın nakit benzeri olabilmesi için; paraya dönüşümünde değer kaybetmemesi gerekir. Oysa bu varlıkların paraya dönüşümünde değerinde değişimler olmaktadır,

✓ TMS açısından baktığımızda ise; TMS varlıkların paraya çevrilmesinde olabilecek değişimlerin oranının normal (Makul) olmasını istemektedir. Oysa bu tip varlıklar değişim oranları bazı durumlarda anormal seviyeye çıkmaktadır.

Ayrıca; nakit benzerleri bir sunum kategorisidir ve varlığın muhasebeleştirilmesini veya ölçümünü belirlemez. Bu nedenle, bir kripto varlığın sunum amacıyla nakit eşdeğeri olarak değerlendirilebilmesi için önce ilgili muhasebe standardı kapsamında sınıflandırılması ve ölçülmesi gerekecektir. IFRS Yorum Komitesi 2009 yılında (IFRC,2019), bir aracın nakit benzeri tanımını karşılayabilmesi için ilk yatırım anında elde edilecek nakit tutarının bilinmesi gerektiğini belirtmiştir.

Sonuç olarak; kripto varlıklar, kısa vadeli nakit taahhütlerini karşılamak için elde tutulmadıkları, kısa vadeli olmadıkları, değer değişiminde önemsiz bir riske tabi olmadıkları ve kripto varlık ilk elde edildiğinde vade sonunda elde edilecek nakit miktarı zaten bilinmediği sürece nakit benzeri olarak kabul edilemezler.

1.2. Finansal Araçlar Açısından Sınıflandırılması

TMS 32 finansal aracı bir sözleşme olarak tanımlar. Bir işletmenin finansal varlığı ile başka bir işletmenin finansal yükümlülüğü ya da özkaynağa dayalı finansal aracı olduğunu belirtir. Finansal araç tanımının ilk kısmı, taraflar arasında bir sözleşmenin veya sözleşmeye dayalı bir ilişkinin varlığını gerektirmektedir. Bu husus, TMS 32'nin uygulama rehberinde de vurgulanmakta olup, yasal zorunluluklardan (Örneğin gelir vergileri) kaynaklanan varlık veya yükümlülüklerin finansal araç olmadığı belirtilmektedir. TMS 32'ye göre bir sözleşme, ve sözleşmeye dayalı terimleri, "İki veya daha fazla taraf arasında açık ekonomik sonuçları

olan, genellikle anlaşmanın kanunen yaptırımını nedeniyle tarafların kaçınma ihtimallerinin çok az olduğu veya hiç olmadığı bir anlaşmayı” ifade eder.

Sözleşmeler çeşitli şekillerde olabilir ve yazılı olmaları gerekmez. Blok zinciri veya dağıtık defter teknolojisinin kullanılması, taraflar arasında otomatik olarak sözleşmeye dayalı bir ilişki doğurmaz. Bir yandan, sahibine tanımlanabilir bir karşı taraf tarafından sağlanan temel mallar, hizmetler veya finansal araçlara hak tanıyan kripto varlıklar bir sözleşme tanımını karşılayabilir. Öte yandan, sahibine dayanak mallar, hizmetler veya finansal araçlar sunma hakkı vermeyen ve tanımlanabilir bir karşı tarafı olmayan kripto varlıklar sözleşme tanımını karşılamayacaktır (EY, 2021).

Örneğin, bitcoin blok zincirine dahil olan bireysel tarafların, diğer herhangi bir katılımcıyla sözleşmeye dayalı bir ilişkisi yoktur. Diğer bir deyişle, bir bitcoin sahibi olan kişinin;madencileri, borsaları, sahipleri veya başka herhangi bir taraf üzerinde uygulanabilir bir talebi söz konusu değildir. Bu tür sahiplerin bitcoinlerini ellerinde tutarak ekonomik faydalar elde edebilmeleri için istekli bir alıcı bulmaları gerekir. Kendileri sözleşmeye dayalı olmayan kripto varlıklar yine de bir sözleşmenin konusu olabilir; örneğin, belirli bir karşı taraftan bitcoin satın almak için yapılan bağlayıcı bir anlaşma, bitcoin’in kendisi sözleşmeye dayalı bir ilişkiyi temsil etmese bile bir sözleşme teşkil edecektir. Bu nedenle, yapılan anlaşmalar kripto varlıkları satın almak veya satmak için yukarıda tanımlandığı gibi sözleşmeler olabilir. Ancak; sözleşmenin yokluğunda, kripto varlık bir finansal araç değildir.

Diğer taraftan 1 No’lu muhasebe Sistemi Genel Tebliği, menkul kıymetlere referans vermekte, ancak menkul kıymetlerin tanımını yapmamaktadır, dolayısıyla Sermaye Piyasası Kanunu’nda yer alan tanımı zımnen kabul etmektedir. Sermaye Piyasası Kanunu’na göre menkul kıymet, “Ortaklık veya alacaklılık sağlayan ve belli bir meblağı temsil eden, yatırım aracı olarak kullanılan,

ibareleri aynı olan, seri halinde çıkarılan ve şartları Sermaye Piyasası Kurulu tarafından belirlenen kıymetli evraklardır”. Bu açıklamalara göre; kripto varlıklar yukarıda adı geçen yasa uyarınca, menkul kıymet olarak değerlendirilemeyeceğinden, tebliğ uyarınca bu hesaplara kaydedilmesi mümkün değildir.

1.3. Özkaynak Açısından Sınıflandırılması

TFRS, bir özkaynak aracını, bir işletmenin tüm yükümlülükleri düşüldükten sonra varlıklarında kalan bir menfaati gösteren bir sözleşme olarak tanımlar. Bir kripto varlık değişken bir nakit akışı akışına yol açsa bile, bu otomatik olarak bir özsermaye aracı tanımını karşıladığı anlamına gelmez. Örneğin, sahibine maddi olmayan bir varlığın (Örneğin, çevrimiçi bir oyun) brüt telif hakkı akışından pay alma hakkı veren bir kripto varlık, bir öz sermaye aracı olmayacaktır. Yine, kripto varlığın değeri kullanıldığı temel platformun popüleritesi ile ilişkilendirilebilir, ancak bu tek başına sözleşmeye dayalı bir hakkı temsil etmez (EY 2021)

1 No’lu muhasebe Sistemi Genel Tebliği ise özkaynakları; “İşletme sahip veya ortaklarının bilanço tarihinde işletmeye yapmış oldukları sermaye yatırımlarının tutarını gösteren ödenmiş sermaye ile, Sermaye Yedekleri, Kâr Yedekleri, Geçmiş Yıllar Kârları ve Geçmiş Yıllar Zararları ve Dönemin Net Kâr veya Zararını kapsar şeklinde” tanımlamaktadır. Yine tebliğ sermayeyi ise İşletmeye tahsis edilen veya işletmelerin ana sözleşmelerinde yer alan ve Ticaret Siciline tescil edilmiş edilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Bu tanımlara göre kripto varlıkların özkaynak tanımlanması sözkonusu edilemez.

1.4. Türev Ürünleri Açısından Sınıflandırılması

Türev ürünleri Sermaye Piyasası Kanunu’nda (SPK)“Finansal varlıkların, emtiaların, döviz kurlarının veya faiz oranlarının gelecekteki fiyatlarına bağlı olarak değer kazanan veya kaybeden sözleşmelerdir” şeklinde tanımlanmaktadır. Diğer taraftan, TFRS 9;

✓ Türev ürünleri, finansal araçlar olup, değeri bir veya daha fazla temel değişkenin (Örneğin faiz oranları, döviz kurları, emtia fiyatları) değişimine bağlı olarak değişen sözleşmelerdir,

✓ Bu ürünler, riskten korunma (Hedging), spekülasyon veya arbitraj amaçlı kullanılabilir.

Aktif bir piyasada işlem görmeyen, finansal olmayan bir kripto varlığın alım veya satımına ilişkin brüt olarak yapılan bir sözleşme, kripto varlık nakde kolayca dönüştürülemeyeceği için TFRS 9 kapsamında olmayacaktır.

Buna karşılık;

✓ Sözleşmeye dayalı bazı kripto varlık sahibine nakit, başka bir finansal araç veya uygun koşullarda finansal araç alım satım hakkı veriyorsa ya da sahibine belirli bir işletmenin net varlıklarına sahip olma hakkı veren elektronik hisse senedi niteliğindeyse finansal varlık olarak kabul edilir,

✓ Kripto varlıkların alım satımına ilişkin bazı sözleşmeler, belirli kriterlerin karşılanması koşuluyla, kripto varlığın kendisi bir finansal araç olmamasına rağmen, sözleşmenin net olarak ödenebilmesi veya dayanak kripto varlığın kolayca nakde dönüştürülebilir olması durumunda türev olarak muhasebeleştirilir.

1.5. Duran Varlık Açısından Sınıflandırılması

IFRS Yorum Komitesi bu tür varlıkların yukarıda ifade ettiğimiz şekilde spekülasyon veya yatırım amacıyla elde edildiğinde (Yukarıda ifade edilen istisnalar hariç), TMS 38 "Maddi Olmayan Duran Varlıklar" standardını uygular. Çünkü;

✓ Geçmiş olayların bir sonucu olarak işletme tarafından kontrol edilen ve gelecekte ekonomik faydaların işletmeye akmasının beklendiği bir kaynaktır,

✓ Tanımlanabilir, çünkü tek tek satılabilir, takas edilebilir veya devredilebilir,

✓ Nakit veya benzeri değildir,

✓ Fiziksel bir şekli yoktur. TMS 38, özellikle kapsam dışında bırakılanlar (Örneğin stoklar) hariç tüm maddi olmayan duran varlıklar için geçerlidir.

3. Dijital Varlıkların Muhasebeleştirilmesi

Dijital varlıkların kullanım amacı birbirinden farklı olmasından ve aktif bir pazarın var olup olmadığından dolayı, muhasebeleştirilmesinde farklı olacaktır. Aşağıda bu konu ayrıntılı olarak incelenmeye çalışılmıştır.

3.1. Para ve Coinlerin Muhasebeleştirilmesi

Para ve coinlerin muhasebeleştirilmesinde en önemli etken yasal hüviyetinin olup, olmamasıdır. Aşağıda bu durum anlatılmaya çalışılmıştır.

3.1.1. Merkez Bankası Dijital ve İtibari Paralarının Muhasebeleştirilmesi

Merkez bankalarının ihraç ettiği dijital paralar doğal olarak nakit kabul edilecek ve bu bağlamda muhasebe kayıtları yapılacaktır. Yine devlet kurumu tarafından çıkarılan itibari paralar ise nakit benzeri olarak kabul edilecektir.

3.1.2. Kripto Paralar ve Coinlerin Muhasebeleştirilmesi

Kripto paralar ve Coinler, yukarıda da ifade ettiğimiz gibi nakit ve benzerleri sayılmayacağından dolayı TMS 38 uyarınca Maddi Olmayan Duran Varlık olarak tanımlanır. Finansal varlık, genellikle sahibine nakit veya başka bir finansal varlık almak için sözleşmeye dayalı bir hak vermez veya kripto para birimi, sözleşmeye dayalı bir ilişkinin sonucu olarak ortaya çıkmaz. Dahası, kripto paralar sahibine bir işletmenin tüm yükümlülükleri düşüldükten sonra varlıklarında kalan bir menfaat sağlamaz. Bu nedenle, kripto para birimleri finansal varlık tanımını karşılamamaktadır. Maddi duran varlıklar ve ekipmanlar kripto paralar, maddi kalemler olmadıkları için TMS 16, "Maddi Duran Varlıklar" kapsamına girmemektedir. Dolayısıyla TMS 38'in uygulanması gerekir.

3.2. Kripto Varlıkların Muhasebeleştirilmesi

Kripto varlıklar, sınırsız ömürlü maddi olmayan duran varlıklar olarak muhasebeleştirilir. Belirsiz faydalı ömre sahip maddi olmayan bir varlık amortismanına tabi tutulamaz, ancak yıllık olarak değer düşüklüğü açısından test edilmelidir. Bu varlıklar her yıl ve olay veya koşulların bir varlığın değer düşüklüğüne uğramış olma ihtimalinin daha yüksek olduğunu göstermesi durumunda daha sık aralıklarla değer düşüklüğü testine tabi tutulur. Varlığın defter değerinin gerçeğe uygun değerini aşması durumunda, değer düşüklüğü zararı muhasebeleştirilir ve varlığın defter değeri gerçeğe uygun değerine indirilir. Varlığın defter değerinde sonradan meydana gelen artışlar nedeniyle değer düşüklüğü zararının iptali ise yasaktır (FASB, 2023).

TMS 38, maddi olmayan varlıkların maliyet veya yeniden değerlendirme üzerinden ölçülmesine izin verir. Maliyet modelinde, maddi olmayan varlıklar ilk muhasebeleştirme sırasında maliyet bedeliyle kayda alınır ve daha sonra maliyet bedelinden birikmiş amortisman ve değer düşüklüğü zararları düşülerek ölçülür. Yeniden değerlendirme modelinde ise, maddi olmayan duran varlıklar, (Eğer onlar için aktif bir piyasa varsa), yeniden değerlendirilmiş tutar üzerinden taşınabilir. Kripto paralar genellikle bir borsada işlem görür ve bu nedenle yeniden değerlendirme modelini uygulamak mümkündür. Belirli bir varlık sınıfındaki tüm varlıklar için aynı ölçüm modeli kullanılmalıdır. Yeniden değerlendirme modeli kullanılarak ölçülen bir varlık sınıfında aktif bir piyasa bulunmayan varlıklar varsa, bu varlıkların maliyet modeli kullanılarak ölçülmesi gerekir.

TMS 38, bir yeniden değerlendirme artışının diğer kapsamlı gelirden tanınması ve öz sermayede biriktirilmesi gerektiğini belirtir ve yeniden değerlendirme kaybı kar veya zararda tanımlanmalıdır. Yeniden değerlendirme modelinin uygulanabileceği durumlarda, kripto para biriminin gerçeğe uygun değerini belirlemek için TFRS 13 uygulanmalıdır. TFRS 13

aktif bir piyasayı tanımlar. Bitcoin'in günlük ticareti olduğu için, böyle bir piyasanın var olduğunu göstermek kolaydır. Aktif bir piyasadaki fiyat teklifi, gerçeğe uygun değer için en güvenilir kanıtı sağlar ve mümkün olduğunda gerçeğe uygun değeri ölçmek için ayarlama yapılmadan kullanılır. Ayrıca, işletme kripto para birimleri için ana veya en avantajlı piyasayı belirlemelidir.

Bu çalışmada sık sık ifade ettiğimiz gibi, dijital varlıklar, reel varlıklardan farklı olmasına rağmen, bunlara özgü standartlar şimdilik bulunmamaktadır. Bu durum da, var olan standartların yorumlanması ve dijital varlık işlemlerini özün önceliğini dikkate alarak karar vermemizi gerektirmektedir. Örneğin; standartlarda bir kripto varlığının borç verilmesi durumunda nasıl bir işlem yapılacağı hakkında bilgi bulunmamaktadır. Ancak, gerek GAAP ve gerekse SEC'in yaptığı yorumları dikkate aldığımızda; borç verenin kripto varlığının kontrolünü devrettiği ve böylece varlığın borç veren tarafından bilanço dışı bırakılması gerektiği sonucuna varmaktayız. Çünkü (AICPA; 2024; GAAP, 2023).

- ✓ Borç veren, gelecekte kripto varlıklarını almaya yönelik farklı bir hak karşılığında kripto varlıkla ilişkili ekonomik faydalara yönelik mevcut haklarını devretmiştir,
- ✓ Borç veren, bu haklar borç alana devredildiğinden, kredi ödenmemişken ödünç verilen kripto varlıklarını satamaz, rehin veremez, ödünç veremez veya başka bir şekilde kullanamaz,
- ✓ Kripto varlık kredi alacağı ile ilişkili ekonomik faydaların gerçekleştirilmesinin doğasında, borçlunun kredi riskine maruz kalmak vardır ve,
- ✓ Kripto varlıklarını ödünç alan taraf, bu varlıkları ödünç verme düzenlemesi süresince kendi takdirine bağlı olarak kullanabilir.

Nakit karşılığı satın alınan bir kripto maddi olmayan duran varlığı nakit karşılığında (Örneğin bir borsada) satın alan bir işletme, bunu işlem maliyetleri veya ücretleri de da-

hil olmak üzere maliyeti üzerinden kaydeder. Ayrıca borç alan, aldığı kripto varlık birimlerini, kripto varlığın kontrolünü elde ettiği tarihteki bilançosunda gerçeğe uygun değeri üzerinden muhasebeleştirilmesi gerekmektedir. Aşağıda kripto varlıkların sınıflarına göre muhasebeleştirilmesi ayrı ayrı verilmemeye çalışılmıştır.

3.2.1. Stablecoinslerin Muhasebeleştirilmesi

Stablecoinler tipik olarak bir referans varlığa sabitlenmiş kripto para birimleridir. Bir stabilcoin ile kripto para birimi arasındaki temel fark, stabilcoinde, değerini itibari para birimi gibi daha geleneksel bir varlığın değerine bağlayarak fiyat oynaklığını en aza indirmek için tasarlanmış mekanizmanın var olmasıdır. Bu yönüyle stablecoinler fiyat oynaklığını en aza indirmek için tasarlanmış bir kripto para türüdür. Genellikle itibari para birimi (Örneğin ABD Doları) veya altın gibi emtialar gibi sabit bir varlığa sabitlenirler.

Stablecoinler bir sözleşmeye dayalı olarak işlem görürler. Bu sözleşmelerde taraflar arasında sabit coinlerle ilişkili haklar ve yükümlülükler konusunda anlaşmalar mevcuttur. Örneğin; A işletmesi herhangi bir S-coin sahibi arasında bir sözleşme olduğunu varsayalım. Bir S-coin sahibi, itfa hakkını kullanarak A Şirketinden altının geçerli piyasa fiyatı üzerinden nakit alma hakkına sözleşmeye bağlı olarak sahiptir. Bu nedenle, S-coinler, sahibinin bakış açısından TMS 32 kapsamında bir finansal varlık tanımını karşılar ve TFRS 9 kapsamında bir finansal araç olarak muhasebeleştirilir. Ancak unutulmaması gereken husus stabilcoinler için uygun muhasebe, kripto varlığın elde tutulmasıyla ilişkili belirli hak ve yükümlülükler, özellikle de sahibinin sahip olduğu potansiyel itfa haklarına bağlı olduğu gerçektir.

Örneğin; A işletmesi 1 ABD doları değerine sahip ve ihraç eden kuruluş tarafından ayrılmış bir banka hesabında tutulan, dolarlarla bire bir bazda teminatlandırılan dijital bir varlık olan 100 birim stabilcoin'e sahiptir.

Sahiplerinin, her birimi yalnızca bir ABD doları karşılığında kullanma hakkı vardır. Bu durumda yapılması gereken muhasebe kaydı aşağıdaki gibi olacaktır.¹

A işletmesinin stablecoin varlığı bir türev ürünü değildir. İtfa edilebildiği için standart kapsamında bir finansal varlık tanımını karşılamaktadır. Stabilcoin aynı zamanda bir menkul kıymet tanımını da karşılıyorsa² (FASB ASC 320), yatırımlar veya vadesine göre uzun veya kısa vadeli finansal borçlar kapsamında muhasebeleştirilir. Stabilcoin bir menkul kıymet tanımını karşılamıyorsa, genellikle (FASB ASC 310), alacaklar kapsamında muhasebeleştirilecektir, çünkü sözleşmeye bağlı olarak nakit için itfa edilebilir durum söz konusudur. Finansal varlık tanımını karşılayan bir stablecoin de Finansal Araçlar kapsamında muhasebeleştirilecek ve gerçeğe uygun değer seçeneğine uygun olarak ölçülecektir. Sabit coinlerle ilgili gerçeklere ve koşullara bağlı olarak, kuruluşların nakit veya nakit eşdeğeri tanımlarını da dikkate almaları gerekebilir.

3.2.2. Değiştirilemez Tokenlerin (NFT) Muhasebeleştirilmesi

NFT işlemleri; alıcı, satıcı, saklayıcı ve alım satım imkanı sağlayan platformlar olarak karşımıza dört farklı olguda çıkar ve bu dört olgunun muhasebeleştirilmesi birbirinden farklıdır. Bu tür işlemlerde ortada bir sözleşme vardır. Bu sözleşme alıcı açısından fikri mülkiyet lisansı ve ek hizmetler için tahhüt edilen bedeli ödeme ve fikri mülkiyet şartlarına uyma, satıcı açısından ise belirli bir bedel karşılığında fikri mülkiyet lisansını verme ve ek hizmetleri sağlama yükümlülüğüdür (KPMG, 2024).

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi bu çalışmanın amacı olaya alıcı açısından bakmaktır. Dolayısıyla, satıcı ve saklayıcı firmaların muhasebe kayıtları inceleme konusu yapılmamıştır. Şu kadarını ifade edelim; satıcı firma açısından müşteri sözleşmelerindeki hasılat standardıyla, sinema veya dijital eserleri sözleşme standardı dikkate alınarak muhasebe kayıtları yapılmalıdır.

NFT'ler dijital mülkiyet haklarını temsil et-

tikleri için genellikle maddi olmayan varlıklar olarak kabul edilirler ve doğrudan ilişkilendirilebilen maliyetler de dahil olmak üzere, edinildiklerinde maliyet bedelleri üzerinden kaydedilmelidirler. Ancak; unutulmaması gerek husus; bir NTF alıcı sadece fikri mülkiyetin sahipliğini değil, farklı unsurları da alabilir. Aşağıda verilen tablo bu durumu özetlemektedir;

NTF'ler nakit yerine başka bir kripto varlıklarla satın alırsa (Örneğin ETH veya SOL) gibi, NTF alıcısı, alış için kullandığı kripto varlığı maddi duran varlık satışı olarak gösterecektir. Alıcı işletme, alış ve satışlarda gerçeğe uygun değeri dikkate alacaktır. Ancak, aşağıda da ayrıntılı şekilde inceleneceği gibi, gerçeğe uygun değer doğru olarak belirlenemiyorsa, devir ettiği kripto varlığın satış değerini dikkate alacaktır. Doğal olarak devir edilen kripto varlığın defter değeri ile satış değeri arasında fark oluşacaktır. Bu fark ise gelir veya gidere atılacaktır.

3.2.3. Varlık Destekli Tokenlerin Muhasebeleştirilmesi

Varlık destekli tokenler (Asset-backed tokens) blockchain teknolojisiyle fiziksel veya finansal varlıkların dijital temsilleridir. Bu tokenler, altın, gayrimenkul, tahvil veya benzeri varlık tarafından desteklenir ve nedenle destekleyen varlığa dayalı bir değere sahiptir. Bu tür varlıkların temel özellikleri; adında anlaşılacağı üzere desteklenmesi nedeniyle daha az volatiliteye sahip olması, destek veren varlık üzerinde hak sahibi olunması ve blockchain teknolojisi kullandığından dolayı mülkiyet açısından şeffaf ve güvenilir olmasıdır.

Bu tür varlıklar ilk alındığında gerçeğe uy-

gun değerle kayıt altına alınmalıdır ve güncellemeleri mutlaka yapılmalıdır. İlk token alındığında borçlu hesap maddi olmayan duran varlıklar, alacaklı hesap ise yükümlülük hesapları olacaktır. Burada dikkat edilmesi gereken husus, maddi olmayan duran varlıklar hesabının altına yardımcı hesap açılarak "Tokenle Desteklenen Varlıklar" hesabı kullanılmalıdır. Tokenden elde edilen kazançlar ise gelir olarak kayıt altına alınmalıdır. Değer artışları durumunda ise, artış tutarı tokenların değerini artırıcı olarak kayıt yapılacaktır. Alacaklı hesap ise Değer Artış Hesapları olacaktır.

3.2.4. Utility Tokenlerin Muhasebeleştirilmesi

Utility (Hizmet) tokenları, sahiplerine belirli bir blok zinciri ekosistemindeki bir ürüne veya hizmete erişim sağlayan bir tür kripto para tokenidir. Diğer tokenlerden farklı olarak, hizmet yatırım amaçlı değil, bunun yerine belirli bir blok zinciri projesine erişmek veya katılmak için kullanılmaktadır. Diğer bir ifadeyle bu tür tokenler; bir hizmete erişimi sağlamak amacıyla, hizmet sağlayan platforma ödemek yapmak amacıyla kullanılır, değerler ise sağladıkları hizmete olan talebe bağlıdır. Ayrıca bunlar genellikle merkezi olmayan uygulamaların (dApps) parçasıdır ve kullanıcılarına özgür ortam yaratır.

Utility tokenlerin muhasebeleştirilmesi ise ciddi anlamda yargı gerektirmektedir. Standartlara göre, bir işletme bu tür tokenlere sahip olduğunda maddi olmayan duran varlık olarak kayıt altına alınması gerekmektedir. Ancak, bu Utility tokenler yatırım amacıyla değil, bir hizmeti satın almak için kullanılan ödeme yöntemidir. Bu bağlamda, ortada bir

Tablo 1. Alıcılar Açısından NTF'lerin Farklı Hak Türlerine Göre Muhasebeleştirilmesi

Elde Edilen Hakkın Niteliği	Muhasebe Uygulaması
Fikri Mülkiyet Sahipliği	Maddi Olmayan Duran Varlık
Fikri Mülkiyet Lisansı	Maddi Olmayan Duran Varlık
Sanal Dünya (Metaverse, Sanal Gayrimenkulleri gibi)	Maddi Olmayan Duran Varlık
Gelecekte Elde Edilecek NFT Hakları	Verilen Avanslar
Barındırma Hizmetleri	Peşin Ödenmiş Giderler

Kaynak: KPMG, 2024'den uyarlanmıştır

varlık bulunmamaktadır.³ Kanaatimizce burada ertelenmiş gider söz konusudur. Bu nedenle Utility tokenler satın alındığında Ertelenmiş Giderler hesabına kayıt yapılması uygundur. Değer artışları söz konusu olduğunda borçlu hesaplara giriş yapılarak, değer artışları hesapları alacaklandırılacaktır.

3.2.5. Menkul Kıymet Tokenlerinin Muhasebeleştirilmesi

Menkul kıymet tokenleri, finans ve blok zinciri teknolojisinin kesiştiği noktada önemli bir ilerlemeyi göstermektedir. Bunlar, genellikle menkul kıymetler düzenlemesine tabi olan varlıktaki mülkiyeti veya diğer hakları temsil ederler. Bu tür varlıklar bir şirketteki hisseleri, tahvilleri veya diğer finansal araçlar gibi menkul kıymetlerdir ve menkul kıymet yasalarına tabidirler.

Menkul kıymet tokenlerin muhasebeleştirilmesi, amaca göre farklılıklar göstermektedir. Örneğin, bu tür tokenler özkaynak araçları olarak ihraç edilirse, özkaynaklarda muhasebeleştirilir. Eğer bunlar; borçlanma araçları olarak ihraç edilirse, o zaman finansal borçlar (Çıkarılmış Tahviller) hesabına kayıt yapılır. Diğer bir ifadeyle bu tür tokenler, finansal araçlar gibi muhasebeleştirilir. Menkul kıymet tokenleri ilk ediniminde gerçeğe uygun değerle muhasebeleştirilir. Sonraki ölçümleri, Alım Satım Amaçlı Finansal Varlıklar ya da Satılmaya Hazır Finansal Varlıklar gibi yapılır. Menkul kıymet tokenlerinin değerinde düşüş olması durumunda ise, yukarıda verilen hususlar dikkate alınarak muhasebeleştirilir.

4. KRİPTO VARLIKLARIN DEĞERLEMESİ

Kripto varlıkların gerçeğe uygun değerinin ölçümü oldukça zordur. Bunun nedeni ise bu tür varlıkların, yasal olarak düzenlenmemiş platformlar da dahil olmak üzere, birçok kripto borsasında işlem görmesidir. Bu tür platformlarda işlem hacmi ve fiyata ilişkin bilgilerin kalitesi arasındada büyük farklılıklar vardır. Bir diğer zorluk ise, nakit işlemlerin likit olmamasından dolayı, kripto varlıkların nakit karşılığı satılması veya sa-

tın alınması yerine; bazı kripto borsalarının farklı kripto varlık türlerini takas etmeye odaklanmasıdır. Bu tür işlemlerin ne ölçüde ticari öze sahip olduğu ise her zaman açık değildir. Bu nedenle, işletme açısından için ana (Veya en avantajlı) piyasayı belirlemek ve işlemlerin düzenli olup olmadığını değerlendirmek zor olabilir. Diğer bir konu ise, kripto varlıklar için fiyatlar değişkendir ve önemli ölçüde dalgalanabilir. İşletmelerin, bir borsanın kote edilen fiyatı nasıl belirlediğini anlaması önemlidir. Yine, bu tür bir kote edilen fiyatın TFRS 13 kapsamında gerçeğe uygun değer kavramıyla tutarlı olup olmadığını uygun şekilde değerlendirilmesi gerekir.

Bir kriptografik varlığın gerçeğe uygun değerinin değerlendirilmesinde; öncelikle ölçüm tarihinde söz konusu kriptografik varlık için aktif bir piyasanın mevcut olup olmadığını tespitidir. Aktif piyasa ise TFRS 13' de "Varlık veya borca ilişkin işlemlerin, fiyatlandırma bilgisi sağlamaya yönelik yeterli sıklıkta ve hacimde sürekli bir şekilde gerçekleştiği piyasadır" şeklinde tanımlanmıştır. TFRS'nin bu tanımı, aktif bir piyasanın var olup olmadığını belirlemek için sıklık ve hacim (Ciro oranı gibi) oranları belirlemediğinden dolayı veyahut ta bir eşik tanımlamadığından dolayı, işlem yapan açı-sından yargı gerekmektedir.

TFRS 13 hayatın normal şartlarına aykırı bir durum olması durumunda ne yapılması gerektiğini yorumlar kısmında detaylı olarak anlatmaktadır. Bu nedenle aktif bir piyasa olup olmadığını belirlerken sadece kripto borsaları dikkate alınmamalıdır. Pratikte, kriptodan alım satım imkanı sunmayan borsalar da vardır. Bu durumda, bir kriptografik varlığı başka bir kriptografik varlıkla takas edebilir ve ardından ikinci kriptografik varlığı da başka bir borsada para ile takas edebilir. Bu, bir kriptografik varlık için işlem sıklığı ve hacminin olduğu bir piyasanın var olmasının mümkün olduğu, ancak bu piyasanın TFRS 13 kapsamında aktif bir piyasa olmadığı anlamına gelir.

Genel olarak, TFRS 13 kapsamında, işletmenin bir kriptografik varlığı satmak için

ağırlıklı olarak kullandığı piyasa ana piyasa olarak kabul edilmelidir. Buna karşılık, kriptoyu fiyat ile değiştirmeyen bir piyasa ana piyasa olamaz, çünkü TFRS 13 kapsamında aktif bir piyasa değildir. Örneğin, bir işletme bitcoin için aktif piyasaların mevcut olup olmadığını belirlemek isterse, erişiminin olduğu borsalardaki tüm çıkış işlemlerini (Bitcoin/fiat) dikkate alır. İşletme daha sonra aktif işlem günlerini ve ortalama ciro oranını dikkate alabilir ve TFRS 13 uyarınca sıklık ve hacmin yeterliliğine göre karar verebilir. Bu durumda yukarıda da ifade ettiğimiz gibi, yorum gerekmektedir.

Örneğin; A ve B varlığı olmak üzere iki kriptografik varlığın mevcut olduğunu varsayalım. A ve B varlıkları, gözlemlenebilir değişim oranlarının bulunduğu bir piyasaya dayalı olarak sıklıkla birbirlerine dönüştürülmektedir. A ve B varlıkları TMS 21 kapsamında yabancı para olarak kabul edilemeyeceğini daha önce ifade etmiştik. A varlığı aktif bir piyasada kolayca nakde dönüştürülebilir, ancak B varlığının nakde dönüştürülebileceği aktif bir piyasa yoktur. B varlığının değerlendirilmesinde, B varlığını aktif piyasada A varlığına dönüştüren işlemler, gerçeğe uygun değer ölçümlerine uygun değildir. Bunun nedeni, B varlığının doğrudan nakde dönüştürülebileceği aktif bir piyasanın bulunmamasıdır ve dolayısıyla B varlığı için işletmenin fonksiyonel para biriminde de gerçeğe uygun değer bulunmamaktadır. Ayrıca, B varlığının A varlığına dönüştürülmesi yoluyla nakde çevrilmesi, bir girdi olacak maliyetlere veya bir farka neden olacak ve varlıkların gerçeğe uygun değerlerinin değişebileceği bir zaman alacaktır. Gerçeğe uygun değer hiyerarşisindeki ölçüm için en düşük seviyedeki önemli girdileri gerektirdiğinden, bu durumda ölçümün tamamı gerçeğe uygun değer ölçümü olamaz. Her ne kadar aktif piyasa tanımı itibari para birimine atıfta bulunmasa da, varsayım gerçeğe uygun değer ölçümü olarak nitelendirilebilmesi için işlemin itibari para birimi cinsinden ölçülmesi gerektirir. Bu itibari para birimi, TMS 21 kapsamında raporlayan işletmenin fonksiyonel para birimine çevri-

len bir yabancı para birimi olabilir. Ancak, finansal raporlama amaçları doğrultusunda, değerlemenin TMS 21 kapsamında yabancı veya fonksiyonel para birimi olarak nitelendirilebilecek bir birim cinsinden yapılması gerekmektedir(PWC, 2019).

Aktif bir piyasanın bulunmadığı durumlarda; birçok kriptografik varlığın değerlendirilmesinde bir değerlendirme tekniğinin kullanılması gerekmektedir. Uygun bir değerlendirme tekniği, cari piyasa koşulları altında ölçüm tarihinde bir varlığın satılması veya bir yükümlülüğün devredilmesi için düzenli bir işlem fiyatını tahmin edebilen tekniktir. Bazı durumlarda birden fazla değerlendirme yaklaşımı kullanılmalıdır. Uygun değerlendirme tekniği, bir piyasa katılımcısının ölçülmekte olan kriptografik varlığın gerçeğe uygun değerini nasıl belirleyeceğini dikkate almalıdır. Birçok durumda, piyasa yaklaşımı (TFRS 13) bir kriptografik varlık için en uygun teknik olacaktır, çünkü bu bir piyasa katılımcısı tarafından kullanılacaktır. Ancak, bir işletmenin bir piyasa katılımcısının farklı bir yaklaşım kullanacağını gösterebileceği belirli gerçekler ve koşullar olabilir. TFRS 13, uygun bir değerlendirme tekniğinin belirlenmesinde, tekniğin koşullara uygun olması ve ilgili gözlemlenebilir girdilerin kullanımını en üst düzeye çıkarması ve gözlemlenemeyen girdilerin kullanımını en aza indirmesi gerektiğini belirtir. Kriptografik bir varlık için gözlemlenebilir girdiler, aktif bir piyasa dışındaki ikili işlemlerden elde edilen bilgileri, araçlardan alınan belirli kotasyonları ve birçok piyasanın hala düzenlenmemiş olduğu göz önüne alındığında diğer bilgileri içerebilir.

TFRS 13 gerçeğe uygun değer ölçümünü; "Gerçeğe uygun değer işletmeye özgü bir ölçüm olmayıp, piyasa bazlı bir ölçümdür. Bazı varlıklar ve borçlar için gözlemlenebilir piyasa işlemleri veya bilgileri mevcut olabilir. Bununla birlikte diğer varlıklar ve borçlar için bu tür işlemler veya bilgiler mevcut olmayabilir. Ancak gerçeğe uygun değer ölçümünün amacı her iki durumda da aynı olup, bu amaç mevcut piyasa koşullarında, piyasa katılımcıları arasında bir varlığın sa-

tışına veya bir borcun devrine yönelik olarak ölçüm tarihinde olağan bir işlemdeki fiyatın tahmin edilmesidir. Diğer bir ifadeyle, varlığı elinde bulunduran veya borçlu konumda olan piyasa katılımcısının bakış açısıyla ölçüm tarihindeki çıkış fiyatıdır.” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu tanım uyarınca; işletmenin normalde işlem yaptığı piyasanın kripto varlık için en büyük hacime ve faaliyet seviyesine sahip piyasa olmadığına dair kanıt elde etmesi gerekir.

Örneğin, bir işletme normalde bir aracı veya broker aracılığıyla kripto varlıkları alıp satıyorsa, başka bir piyasanın (Örneğin bir borsa) daha büyük bir hacime ve faaliyet düzeyine sahip olduğuna dair kanıt elde etmedikçe, genellikle bu piyasayı ana piyasa olarak tanımlayacaktır. Bu amaçla, diğer piyasa ile işletmenin normalde işlem yaptığı piyasa arasında bir karşılaştırma yapılır. Çok sayıda piyasa katılımcısı araçlar veya brokerlar aracılığıyla kripto varlıklarda işlem yapabilese de, her bir aracı veya broker bir piyasa değildir. Genel olarak, borsa dışı piyasalarda kripto varlık işlemlerinin hacimi ve fiyatlandırmasına ilişkin bilgi eksikliği vardır. Bu nedenle, bir işletmenin başka bir piyasanın (Örneğin borsa) piyasadan daha büyük bir hacime ve faaliyet seviyesine sahip olduğu sonucuna varmak için piyasalar arasında bir karşılaştırma yapması zor olabilir. Bu durumda, normalde işlem yaptığı piyasanın ana piyasa olduğu varsayımını aşmak zor olacaktır (AICPA, 2024).

Ana piyasa, varlık veya yükümlülük için en yüksek hacime ve faaliyet düzeyine sahip olan piyasadır; en avantajlı piyasa ise, işlem maliyetleri ve taşıma maliyetleri dikkate alındıktan sonra, varlığı satmak için elde edilecek tutarı en üst düzeye çıkaran veya yükümlülüğü devretmek için ödenecek tutarı en aza indiren piyasadır. Bu bağlamda, bir işletmenin ana piyasayı belirlemek için tüm olası piyasaları kapsamlı bir şekilde araştırması gerekmez. Ana piyasanın bulunmaması halinde, en avantajlı piyasanın belirlenmesinde, ancak makul ölçüde var olan mevcut olan tüm bilgilerin dikkate alınması gerekmektedir.

Değerlenen kripto varlık için bir ana piyasa olduğunda, ölçüm tarihinde farklı bir piyasada daha avantajlı bir fiyat olsa bile, gerçeğe uygun değeri ölçmek için bu piyasadaki fiyat kullanılmalıdır. Yani, en avantajlı piyasa kavramı (FASB ASC 820) yalnızca işletmenin değerlendirilen kripto varlık için bir ana piyasa olmadığını belirlediği durumlarda uygulanır. En avantajlı piyasa, işlem maliyetleri (Örneğin, borsa veya komisyoncu ücretleri) dikkate alındıktan sonra kripto varlığın satılması için elde edilecek tutarı maksimize eden piyasadır. İşlem maliyetleri, (FASB ASC 820-10-35-9B) tutarlı olarak en avantajlı piyasanın belirlenmesinde etkili olsa da, bu maliyetler, kripto varlığın gerçeğe uygun değerine dahil edilmez.

Net gerçekleşebilir değer, TMS 2’de işin normal akışı içinde tahmini satış fiyatından tahmini tamamlanma maliyeti ve satışı gerçekleştirmek için gerekli tahmini satış maliyeti toplamının indirilmesiyle elde edilen tutar olarak tanımlanmaktadır. Aktifleştirilen kripto varlıkların maliyeti, bu kripto varlıkların tamamen veya kısmen kullanılmaz hale gelmesi (Kripto varlığa veya uygulamasına olanağının azalması nedeniyle) veya satış fiyatlarının düşmesi durumunda geri kazanılamayabilir. Bu durumda kripto varlığa sahip bir işletmenin her raporlama döneminde net gerçekleşebilir değeri tahmin etmesi gerekecektir. Bu değer maliyetin altında olması durumunda, varlıklar net gerçekleşebilir değerine indirilmeli ve değer düşüklüğü kâr veya zarara kaydedilmelidir.

Gerçeğe uygun değerdeki bir artış, daha önce muhasebeleştirilen herhangi bir değer düşüklüğünün iptal edilmesiyle ilgili olarak ilk önce Kar veya Zarara ve daha sonraki kazançlar Diğer Kapsamlı Gelire kaydedilir. Gerçeğe uygun değerdeki bir düşüş, daha önce muhasebeleştirilen kazançların iptal edilmesiyle ilgili olarak ilk önce Diğer Kapsamlı Gelire kaydedilir, daha sonra herhangi bir değer düşüklüğü Kar veya Zarara kaydedilir.

Ayrıca; işletmeler, farklı zamanlarda elde ettikleri dijital varlık birimlerinin maliyetini

veya defter değerini takip etmeli ve dijital varlıkları diğer mal veya hizmetlerle sattıklarında veya takas ettiklerinde, bilanço dışı bırakma sırasında her bir dijital varlık birimi için bu değeri kullanmalıdır. Dijital varlıklar tipik olarak daha küçük kesirli birimlere bölünebilen değiştirilebilir birimleri temsil eder. Bu nedenle, belirli durumlarda hangi belirli dijital varlık birimlerinin satıldığını veya devredildiğini belirlemek mümkün olmayabilir. Örneğin, elde tutulan dijital varlık birimlerinin sayısının azaldığı (Örneğin, işletmenin cüzdanında 10 birimden dokuz birime düştüğü) açık olabilir ancak ilk, son veya satın alınan başka bir birimin satılan birim olup olmadığı bilinmeyebilir. Bir işletme, hangi dijital varlık birimlerinin satıldığını belirlemek için makul ve mantıklı bir metodoloji geliştirerek ve bunu tutarlı bir şekilde uygulaması gerekir. Örneğin, makul ve mantıklı bir yaklaşım ilk giren ilk çıkar (FIFO) yöntemini kullanmak olabilir.

5. SONUÇ

Genel olarak hukuk sistemleri, toplumun ihtiyaçlarına göre kendisini yeniler ve bu ihtiyaçlara cevap edecek şekilde dizayn edilir. Pozitif bir hukuk olarak muhasebe hukuku, gelişen muhasebe olgularına cevap vermek amacıyla, mevcut sistem içinde çözüm bulmaya çalışır ya da yeni standartlar oluşturur. Bu bağlamda, dijital dünyanın gelişmesi sonucu ortaya çıkan dijital ürünler, yeni standartlar oluşturma yerine mevcut muhasebe standartları içinde çözüm aranmaktadır.

Standartlar, dijital ürünlerin gerçeğe uygun değerle kayıt altına alınmasını, maddi olmayan duran varlık olarak değerlendirilmesini istemektedir. Ancak, burada unutulmaması gereken husus ise, dijital varlıkların birbirinden farklı olması, kullanım amaçlarının değişiklik göstermesi nedeniyle, muhasebenin özün önceliği kavramı gereği büyük oranda yorum gerektirmesidir. Bu yorumunda, muhasebe hukukuna ve dijital varlıkların kullanım amaçlarıyla beraber değerlendirilmesi bir zorunluluk olarak karşımıza çıkmaktadır.

SON NOT

¹ Bu örneğin çözümü, FASB ASC 940 ve 946 yorumlanarak yapılmıştır.

² Burada, FASB ASC ana sözlüğündeki tanım 2'den yararlanmıştır. (Definition 2 in the FASB ASC master glossary).

³ Standartlarda yer alan varlık tanımını daha önce vermiştik,

KAYNAKÇA

- The American institute of certified public accountants, (AICPA), accounting for and auditing of digital assets, June 30, 2024
- Ernst and young (EY), accounting by holders of crypto assets , October 2021
- Financial accounting standards board (FASB), intangibles—goodwill and other— crypto assets (Subtopic 350-60) No. 2023-08 December 2023
- Federal accounting standards advisory board (FASAB), seized and forfeited digital assets, technical bulletin June, 2024
- Generally accepted accounting principles (GAAP), Guide Sheet, volume 23, Issue 15 August 15, 2023
- International financial reporting standards (IFRS), <https://www.ifrs.org>
- International accounting standards board (IASB), <https://www.ifrs.org/groups/international-accounting-standards-board/>, http
- Hayes, A.; <https://www.investopedia.com/terms/s/stablecoin.asp>
- Muhasebe Sistemi Uygulama Genel Tebliği, (MSGT); 1 Seri N'lu, 26.12.1992 Resmi Gazete
- Pricewaterhouse Coopers, (PWC), cryptographic assets and related transactions: accounting considerations under IFRS, December 2019 No. 2019-05
- Kamu gözetimi, muhasebe ve denetim standartları kurumu (KGK), <https://kgk.gov.tr/>
- Klopper, N., Brink, S. M, "Determining the appropriate accounting treatment of cryptocurrencies based on accounting theory," *Journal of Risk and Financial Management*, J. Risk Financial Manag. 2023, 16
- Kpmg, crypto intangible assets, February 2024
- Kpmg, <https://kpmg.com/ie/en/home/insights/2023/03/accounting-for-cryptocurrencies.html>